tu egrederetur, & per rectam, & breviorem viam ad
egressum urgeret, nullam pœnam incurreret. Matthæuc-
ci *loc. cit. num.* 26. cum Ameno *num.* 31. & aliis.

33 Quamvis viris secularibus non sit absolute prohibi-
tus ingressus in conventus Regularium, nec absolute
prohibita in ipsis commoratio; prohibetur tamen aliqui-
bus eos recipere, & admittere in certis temporibus, &
circumstantiis, ut signanter pro fratribus Minoribus de
Observantia editum fuit decretum à Sacr. Congregat.
Episcop. & Regul. 1. *Decembris* 1679. cujus dispositio
reperitur confirmata à san. mem. Innocent. XI. *die* 20.
Septembris 1685. *Director. trium Ordin. const.* 8. prout
sequitur: *Emanavit aliàs*, & infra, *decretum tenoris,*
qui sequitur, *videlicet*: "Sacra Congregatio &c. Reli-
»giosæ quieti, & tranquillitati Fratrum Minorum Sanc-
»ti Francisci de Observantia benigne consulens, injun-
»gendum censuit, prout præsentis decreti tenore injun-
»git omnibus, & singulis dicti Ordinis Superioribus
»Provincialibus, Localibus, eorumque subditis, sub pœ-
»na privationis officiorum Ordinis immediate incurren-
»da, ne ullo unquam tempore, quovis prætextu, vel
»quæsito colore permittant, aut consentiant seculares
»quoscumque ingredi septa suorum conventum, defe-
»rendo per silvas, hortos, & prata sclopos ad venan-
»dum, sive alia armorum genera, vel illa apud Fra-
»tres, tam Superiores, quàm subditos deponere: pariter-
»que ludere quomodolibet per claustra, aliaque loca pu-
»blica, vel privata ipsorum conventuum, & convivere
»ac pernoctare in eis ultra triduum tantum piæ hospi-
»talitatis titulo, & sic servari mandat: non obstanti-
»bus &c. decernentes easdem præsentes literas semper
»firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque
»plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac
»ab illis ad quos spectat, & pro tempore spectabit, in-
34 »violabiliter observari, non obstantibus &c." Sub hac
prohibitione comprehenduntur etiam Clerici, nisi sint
vita exemplares. Eadem Sacr. Congreg. 10. *Maji* 1680.
præcisis his verbis: *Sacra Congregatio &c. Referente*
Eminentissimo Casanate censuit suprascriptam prohibi-
tionem extendendam esse etiam ad Clericos, *exceptis ta-*
35 *men Clericis*, *qui exemplarem vitam ducunt*. A supra-
dicta tamen prohibitione excipiuntur Syndici Apostolici
conventuum præfatorum Fratrum, ut ead. Sacr. Con-
gregat. respondit ad sequens dubium: "An scilicet dicti
»Syndici comprehendantur in decreto emanato die 1.
»Decembris 1679. Sacra Congregatio &c. audito Patre
»Ministro Generali Ordinis, & attentis narratis, cen-
»suit, ac declaravit præfatos Syndicos Apostolicos con-
»ventuum ejusdem Ordinis, non comprehendi in enun-
»ciato decreto." = Rom. 4. Decemb. 1699. = G. Card.
Carpineus. = Joseph Emydius Ferrus pro Secretarius.

36 Super clausura monasteriorum quorumcumque viro-
rum Regularium attendenda est novissima Summi Pon-
tificis Benedicti XIV. constitutio *incip.* Regularis disci-
plina::: in qua inter alia confirmat omnes constitutiones
apostolicas, & decreta Concilii Tridentini quoad dictam
clausuram sub iisdem pœnis ibi inflictis; & deinde re-
vocat quæcumque indulta, & privilegia admittendi fœ-
minas intra clausuram conventuum quacumque de cau-
sa, etiam devotionis, associandi processiones, & Sanctissi-
mum Eucharistiæ sacramentum. Prohibetque quibuscum-
que etiam Cardinalibus, sive singulis, sive eorumdem
Cardinalium Congregationibus, ne facultates, & licentias
ingrediendi clausuram conventuum Religiosorum fœ-
minis ullo modo concedant, & concessas omnino inva-
lidas declarat; ac decernit quemlibet ipsorum, & alio-
rum quorumcumque, etiam speciali mentione dignorum,
quacumque facultate hujusmodi temere uti audentem,
ipso facto absque ulla alia declaratione pœnas, & ec-
clesiasticas censuras incurrere, & incursas esse, à qui-
bus præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis arti-
culo, absolvi non possit. Ceterum per hanc constitutionem
non intendit derogatum esse iis concessionibus, quæ ad
favorem quarumcumque nobilium fœminarum, ex eo quod
sive eorum majores, ac pro tempore existentes de fami-
lia fuerint; & habeantur fundatores, vel insignes be-
nefactores illius monasterii, intra cujus claustra, vel sep-
ta fœminas etiam de familia ingredi, vel concessum, vel
cautum esse sibi voluerunt, & de concessione hujusmo-
di confirmationem ab Apostolica Sede obtinuerunt; sive
fœminæ hujusmodi sint consanguineæ, & affines eorum,
qui sunt domini *in temporalibus* locorum, in quibus mo-
nasteria sita reperiuntur; & quacumque legitima tituli,
vel consuetudinis causa, & occasione, ingressu hujusmo-
di de præsenti gaudent, factæ, & impertitæ fuerunt;
dummodo concessiones hujusmodi per apostolicas literas
in forma brevis, vel sub plumbo expeditas dumtaxat, &
non aliter omnino factas, & impertitas fuisse, prius Or-
dinariis locorum Antistitibus, vel Præsulibus per legiti-
ma, & authentica documenta constare fecerint; & dum-
modo, nec vagandi, nec otiandi, nec comedendi, cenan-
dique, nec per ambulacra, cubicula, cœnacula, aliaque
loca, & officinas discurrendi causa; seu ad ecclesiam
accedendi, Sacrosanctum Missæ Sacrificium audiendi
aliaque erga Deum pietatis officia, & opera exercendi
studio ingrediantur: & dummodo de earum adventu, &
ingressu, interdiu, & opportune faciendo, Superiores pro
tempore existentes prius certiores fiant, ad hoc ut absque
Fratrum incommodo, & offensione recto tramite ad ec-
clesiam pergatur, & alia de jure servanda serventur.

Circa clausuram multa erudite ac prudenter ani-
madvertit sæpe laudatus Episcopus Joseph M. Mara-
viglia *in suis legibus prudentiæ Episcopalis*, *lege* 241.
& seqq. quem consule.

ADDENDA SUNT SEQUENTIA DECRETA.

DECRETUM.

*** Quo disposita, atque sancita à P. Vice Commis- 37
sario Generali Ordinis Minor. Observ. Reform. S. Fran-
cisci pro conventibus *recessus*, seu *recollectionis* nun-
cupatis confirmantur.

"Sacra Congregatio super disciplina regulari expen-
»so tenore epistolæ circularis Vice Commissarii Genera-
»lis Min. Observantium Reformatorum S. Francisci da-
»tæ die 9. Januarii 1707. in qua sub num. 7. ubi de con-
»ventibus *recessus*, seu *recollectionis* agitur, hæc ha-
»bentur: E in detto convento, ò conventi, ne' quali do-
»vrà attendersi al solo spirito, devozione, ed orazione,
»non vi potrà essere studio, nè Lettori, ò altro Religio-
»so esento da qualunque atto commune. Et mature per-
»pensis omnibus, & singulis deductis tam à dicto Vice
»Commissario Generali, & Procuratore Generali stric-
»tioris Observantiæ Sancti Francisci ex una, quàm à
»Patribus habitantibus in conventibus recessus provin-
»ciarum Reformatarum Marchiæ, & Bononiæ partibus
»ex altera, pro stabilitate conventuum recessus, sive
»recollectionis cum peculiaribus legibus rescripsit: exe-
»cutioni mandetur in omnibus provinciis prædicta epis-
»tola circularis Vice Commissarii Generalis sub die no-
»na Januarii 1707. Et tam Superiores Generales, quàm
»Provinciales omnino provideant conventus recollec-
»tioni, aliàs Sacr. Congreg. providebit." Dat. Romæ
hac die 24. Martii 1708. = J. R. Card. Imperialis Præ-
fectus. = *F. de Vico Secretarius.*

DECRETUM.

De instituendis in unaquaque provincia strictioris Ob- 38
servantiæ Sancti Francisci conventibus spiritualis reces-
sus pro Religiosis ferventioribus ad præscriptum episto-
læ circularis P. à Monte Buso Vice Commissarii, aliàs à
Sacra Congregatione confirmatæ.

"Cum ad aures Sacræ Congregationis super discipli-
»na regulari pervenerit, & multiplici fide dignorum tes-
»timonio fuerit comprobatum, in multis provinciis stric-
»tioris Observantiæ S. Francisci per Italiam, & Insulas
»adjacentes, epistolam circularem Vice Commissarii Ge-
»neralis à Monte Bufo, datam 9. Januarii 1707. & ab
»hac Sacra Congregatione confirmatam 24. Martii 1708.
»plenum non sortiri effectum quoad demandatos spiri-
»tualis recessus conventus: volens propterea Sacra Con-
»gregatio ne talis inobservantia in regularis disciplinæ
»detrimentum diutius protrahatur, opportune, & effi-
»caciter providere, re mature discussa, auditisque plu-
»ries, tum voce, tum scripto Superioribus Ordinis, refe-
»rente Eminentissimo Fabrono, rescripsit. Pro omnimoda
»observantia præfatæ epistolæ circularis Vice-Commissa-
»rii Generalis à Monte Bufo confirmatæ, ut suprà, à Sa-
»cra Congregatione, de instituendis in unaquaque pro-
»vincia supradictis conventibus spiritualis recessus pro
»Religiosis ferventioribus, & non concedatur licentia ad-
»mittendi ad habitum, & professionem, nisi in provinciis,
»in quibus Sacræ Congregationi constiterit, præfatos con-
»ventus re ipsa institutos esse, ac sedulo, & cum effec-
»tu à Superioribus Generalibus detur notula, ubi sint
»respective instituti dicti conventus." Romæ 10. De-
cembris 1714. = J. R. Card. Imperialis Præfectus. =
F. de Vico Secretarius.

DECRETUM.

39 Consimile præcedenti pro Minoribus Observantibus
Sancti Francisci.

"Cum ad aures Sacræ Congregationis super disci-
»plina regulari pervenerit, & multiplici fide dignorum
»testimonio fuerit comprobatum in multis provinciis Mi-
»norum de Observantia Sancti Francisci per Italiam, &
»Insulas adjacentes Breve san. mem. Innocentii XI. quod
»*incipit* Militantis Ecclesiæ &c.::: editum die 22. No-
»vembris 1679. plenum non sortiri effectum, quoad de-
»mandatos recollectionum conventus; volens propterea
»eadem Sacra Congregatio, ne talis inobservantia in re-
»gularis disciplinæ detrimentum diutius protrahatur,
»opportune, & efficaciter providere, re matura discus-
»sa, auditisque pluries, tum voce, tum scriptis Superio-
»ribus Ordinis, referente, Eminentissimo Fabrono, cen-
»suit: supersederi pro nunc in expeditione novi Brevis,
»sed omnino servandam esse dispositionem Brevis san.
»mem. Innocentii XI. 22. Novembris 1679. de non con-
»cedenda licentia admittendi ad habitum, & ad profes-
»sionem in illis provinciis, in quibus plene non consti-
»terit Sacræ Congregationi, supradictos recollectionum
»conventus institutos fuisse juxta formam in eodem Bre-
»vi præscriptam. Et interim detur à Superioribus Gene-
»ralibus nota, ubi respective sunt recollectionum con-
»ventus." Romæ 10. Decembr. 1714. = J. R. Card.
Imperialis Præfectus. = *F. de Vico Secretarius.*

DECRETUM.

40 Quo officium prioratus conventus S. Marcelli de Ur-
be Ordinis Servorum B. M. V. declaratur incompatibile
cum cura animarum ejusdem Ecclesiæ, ac præterea sta-
tuitur, ut prædicta duo munia, tamquam incompatibilia,
in omnibus conventibus cujuscumque ordinis, societatis,
& instituti seorsim, distinctisque personis demandentur.

"Mature discussa in Sacra Congreg. super disciplina
»regulari, habita sub die 28. Maji currentis anni 1715.
»causa incompatibilitatis prioratus conventus Sancti Mar-
»celli de Urbe Ordinis Servorum B. M. V. & curæ ani-
»marum ejusdem Ecclesiæ, unitim in persona patris Hie-
»ronymi Allegri, Eminentissimi Patres, auditis parti-
»bus, unanimiter censuerunt, prædicta duo munia esse
»inter se incompatibilia, & insuper nominationem præ-
»fati patris Allegri in Priorem dicti conventus esse nul-
»lam: mandantes insimul, Sanctissimo Domino Nostro
»aprobante, ut enunciata duo officia seorsim provi-
»deantur in omnibus, & singulis conventibus cujuscum-
»que ordinis, societatis, aut instituti, quibus cura ani-
»marum incumbit, aut incumbere contigerit." Et ita per-
petuo, & inviolabiliter observetur sub pœnis arbitrio
ejusdem Sacræ Congregationis. = J. R. Card. Imperia-
lis Præfectus. = *F. de Vico Secretarius.* ***

41 ☞ De excommunicatione, quam indiscriminatim
incurrere ait Auctor *num.* 5. *& plur. seq.* fœminas in-
gredientes clausuram conventuum virorum, tum Reli-
giosos ipsas introducentes, vide quid sentiant Pirhing.
in decretal. lib. 3. *tit.* 35. §. 6. *num.* 45. Engel. *in colle-*
gio Jur. canon. lib. 3. *tit.* 35. *num.* 13. Schmalzgrueber.
jur. eccles. univ. lib. 3. *part.* 4. *tit.* 35. §. 4. *num.* 131.
Suar. *de censur. disput.* 22. *sect.* 6. *num.* 10. *& plur.*
sequent. ☜

CRAPULA.

Vide *verb.* Clericus *art.* 5. *à num.* 15. *ad* 23.

CRIMEN,
prout est impedimentum matrimonii.

Vide *verb.* Impedimenta matrimon. *art.* 5. *à nu-*
mer. 79. *ad* 90.

CRUX.

SUMMARIUM.

1 *Crux Christi à quo adinventa: quare inter latro-*
num duas alias fuit cognita: crescit lignum, etiam-
si præcidatur: crucis titulus Romæ quando inven-
tus: si civitatem Ecclesiæ Præsules ingrediuntur,
ut crux deosculetur, à quo debet porrigi: in pro-
cessionibus deferenda: qui & à quibus, fit distinc-
tio, ad num. 20.

21 *Cruces an benedicendæ, & ubi requiritur earum po-*
sitio: super oblata à Sacerdote facta qua forma fa-
ciendæ: quid, si cum Patena: ad ceteras modus
signatur, ad num. 27.

28 *Nequit permitti in locis sordidis cruces & imagi-*
nes Sanctorum depingere: intra cujus limites eri-
gendæ: ab Archiepiscopis ante se quo loco potest
deferri: & ab Episcopis, si eis tale sit privile-
gium concessum, ad num. 34.

35 *Remissive aliqua notantur: origo crucis Caravacen-*
sis ostenditur: supplementa Auctoris perleguntur,
& Addit. ex aliena manu, ad n. 48.

Crux Christi à Sancta Helena Constantini Magni Im- 1
peratoris matre fuit adinventa. Ipsa enim in somniis ad-
monita, conquirendæ, & adorandæ crucis studio Hiero-
solymam petiit; ibique, ut scribit S. Ambrosius *in ora-*
tione de obitu Theodosii, aperit humum, decutit pulve-
rem, tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat,
inimicus absconderat; sicque divinis monita visionibus
beatissimum crucis lignum Sanctissima Imperatrix inve-
nit, Nicephorus *lib.* 8. *cap.* 29. Socrates *lib.* 1. *cap.* 12.
Theodoretus *lib.* 1. *cap.* 18. & alii cum Baronio *tom.* 3.
anno 326.

Cum autem tres simul fuissent cruces repertæ, & ti- 2
tulus Dominicæ Crucis seorsim ab illis, propterea que du-
bitaretur quænam illa foret, in qua Dei Filius dependis-
set, eam dubitationem sustulit miraculum; quippe Ma-
carius Hierosolymorum Episcopus, factis Deo precibus,
eas in conspectu Imperatricis cuidam fœminæ gravi mor-
bo laboranti admovit, cui cum reliquæ nihil profuissent,
adhibita tertia crux, statim eam sanavit. Sic Ruffinus
Aquilejensis *lib.* 1. *histor. capit.* 7. *&* 8. Theodoretus
lib. 1. *cap.* 18. Socrates *lib.* 1. *cap.* 15. Sozomenus *lib.* 2.
cap. 1. apud Baronium *tom.* 2. *anno* 326. *num.* 47. &
concordat Breviarum Romanum *lection.* 5. *Festi inven-*
tionis Sanctæ Crucis. Sanctus Paulinus tamen *epist.* 11.
ad Severum, & ipse Severus *histor. lib.* 2. apud Baro-
nium *loc. cit. num.* 46. non seminecem fœminam sani- 3
tati restitutam, sed mortuum ad vitam revocatum tradit,
dicens quod cadaveri illato cruces duæ adhibitæ fuerunt,
quas mors sprevit; at vero ubi tertia admota est, Domi-
nicam crucem esse prodidit resurrectio, & ad saluta-
ris ligni tactum, morte profuga, funus excussum, & cor-
pus erectum est; tremefactisque viventibus, stetit mor-
tuus, & funereis, ut Lazarus quondam, vinculis expedi-
tus, illico inter spectatores suos redivivus incessit. Ni-
ce-

cephorus verò *lib.* 8. *cap.* 29. apud Baronium *loc. cit. numer.* 47. *in fine*, utrumque miraculum accidisse tradit, cum subdit: *Dicunt quoque, postea mortuo prorsus crucem impositam, in vitam illum repente revocasse.*

4 Crux suæ præcisionis damnum non sentit, sed crescit; ac multiplicatur; tanta enim est Dei bonitas, scribit Bosius *lib.* 6. *de cruce*, relatus, & sequutus à Beyerlink *in theatro vitæ humanæ verb.* Crux *fol.* 613. *lit.* E, quod pro fidelis populi solatio eam virtutem suæ cruci impartiatur, ut cum omnium desiderio per particularum ejusdem distributionem fiat satis, nullo tamen sui detrimento id eveniat. Et Sanctus Paulinus *Epistol.* 11. *ad Severum* sic habet: "Operante divina virtute juge miraculo »crux in materia insensata vim vivam tenens, ita ex illo »tempore innumeris pene quotidie hominum votis lig»num suum commodat, ut detrimenta non sentiat, & »quasi intacta permaneat, quotidie dividuam sumenti»bus, & semper totam venerantibus, sed istam imputri»bilem virtutem, & indetribilem soliditatem de illius »profecto carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non »vidit corruptionem," sic apud Baronium *cit. tom.* 3. *anno* 326. *num.* 50. ubi ipse subdit, quod de multiplicatione in crucis divisione divinitus impartita, quam S. Paulinus testatur, testis fidelis accedere videtur S. Cyrillus Hierosolymitanus *Cathechesi* 10. cum ait: *Quinque panes testantur in quinque millia multiplicati; lignum crucis testatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui secundum fidem ex illo capientes, hinc universum orbem fere jam repleverunt.* Unde Baronius ipse *loc. cit. num.* 50. sic concludit: *Hæc igitur à S. Cyrillo tertium repetita, & à S. Paulino dissertis verbis asserta, ora abstruunt subsannantium Hæreticorum, atque adeo objectantium, quomodo fieri possit, ut crux una tot in partes toto reperiatur orbe diffusa.*

5 Crucis D. N. Jesu Christi titulus inventus fuit Romæ in Ecclesia Sanctæ Crucis in Jerusalem die vigesima mensis Januarii 1492. græcis, hebraicis, & latinis caracteribus conscriptus. Alexander VI. constit. 4. *incip.* Admirabile::

6 Crucem deosculandam porrigere Episcopo ingredienti in aliquam civitatem spectat ad digniorem illius loci, etiamsi non ad illius ecclesiam, sed ad aliam parochialem dirigatur. Cum verò ingreditur parochialem ecclesiam, debet hoc præstari à digniore illius ecclesiæ, licèt sint præsentes Canonici cathedralis, vel collegiatæ; Sacr. Congr. Rit. *in Calaguritana* 1. *Jun.* 1603. *apud* Barbos. *loc. cit. num.* 5.

7 In processionibus ita debet crux deferri, quod imago Crucifixi terga vertat Clero, seu populo sequenti, quasi Christus præire videatur; ad differentiam crucis papalis, vel archiepiscopalis, in qua imago Crucifixi respicit Papam, vel Archiepiscopum, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ii recreentur, ut indicatur *in Cæremon. Episcopor. lib.* 1. *cap.* 15. *& lib.* 2. *cap.* 16. & aperte *in Cæremon. Marcelli lib.* 3. *cap.* 20. *& Crassi lib.* 2. *cap.* 12. Sic Gavant. *commentar. in rubricas part.* 1. *tit.* 19. *num.* 3. Synodus Alexandrina XI. *tit.* 10. *decret. unic.* citans ad id Decretum Sacr. Rit. Congregationis.

8 Crux in processionibus deferenda est à Regularibus cum velo pendente, seu pallio; Sacr. Rit. Congreg. 14. *Januar.* 1657.

9 Cappuccini in processionibus possunt erigere propriam crucem; ead. Sac. Congr. 21. *Maji* 1618. & Paulus V. constit. 9. *incip.* Pastoralis Officii::

10 Cappuccini post sibi concessam propriæ crucis erectionem, debent in processionibus locum cedere Regularibus illis, qui sub propria cruce, & in proprio loco incedebant antequam ipsi propriam crucem deferrent: ead. Sacr. Congr. 23. *Martii* 1619.

11 Reformati, Discalceati, & Recollecti S. P. Francisci in processionibus incedunt sub cruce Minorum de Observantia; ead. Sacr. Rit. Congr. 3. *Jun.* 1017.

12 Crux in processionibus deferri debet à Religiosis Laicis, seu Conversis, non autem à Clericis professis; Sacr. Congr. Episcop. & Regular. *in provincia S. Angeli, Delationis Crucis* 16. *Septemb.* 1718. *Ponente Card. Cassono*, teste Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *disc.* 5. *per tot.*

In funeralibus unica tantum crux defertur illius ec- 13
clesiæ, in qua defunctus sepeliri debet; sic servandum ubique decrevit Sac. Congr. Episcop. & Regular. *in Barensi* 29. *Julii* 1616. *& in Potentina* 14. *Jun.* 1647. *&* sæpe alibi. Et declaravit Sac. Rit. Congr. *in alia Barensi Terræ Mesagni* 2. *Augusti* 1631. *& in Messanensi* 12. *Februarii* 1635. *per* hæc verba: "In funeribus de»ferenda est unica tantum crux illius ecclesiæ, ad quam »corpus transfertur; post quam sequi debent immediate »personæ illius ecclesiæ, & deinde ceteri secundum an»tianitatem," ut censuit eadem S. Rituum Congreg. *in Narnensi* 30. *Septembr.* 1614. *& in Andriensi* 22. *Novemb.* 1631. *ad* 3. & elicitur ex Rituali Romano *in Rubric. de exequiarum Ordine*, atque Romæ observatur. Sic refert Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 58. *num.* 13. qui *tom.* 8. *cons.* 83. *num.* 175. affert ad id etiam decretum Sacræ Congregationis Concilii præcisis his verbis: *Die* 17. *Januar.* 1682. Sacr. Congr. Concil. declaravit *Crucem deferendam esse debere illius ecclesiæ, ad quam funus ducitur, illamque deferendam esse à Clerico ejusdem cruce ecclesiæ post confratres ante Clerum, & ita servari mandavit, &c.* Et resolvit eadem Sacra Congregatio Concil. *in Aquensi Terræ Incisæ Jurium Parochialium* 6. *Jun.* 1708. *ad decimum tertium dubium*, ibi: *Sub unica ecclesiæ tumulantis.* Et idem statuit Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. *in una civitatis Castelli Juris funerandi die* 16. *April.* 1723. in responsion. ad 5. ex dubiis pro PP. Conventualibus, & Parochis ejusdem civitatis propositis, & resolutis ut infra.

1. "An PP. Conventuales Terræ Citernæ, accedentes »ad publicas, & generales processiones, incedere »possint sub propria cruce absque licentia Parochi?
2. »An constet de immemorabili accedendi PP. Conven»tuales occasione associationis cadaverum recta via »domum defuncti? *Et quatenus constet*; an vigore »ejusdem immemorabilis possint dd. Pat. sic conti»nuare; vel potius teneantur accedere ad paro»chialem.
3. »An possint dict. Patres accedere ad ecclesiam, in qua »depositum est cadaver ad effectum speliendi in alia »ecclesia, vel potius teneantur accedere ad paro»chialem?
4. »An pro cadaveribus illorum, qui sibi sepulturam »elegerunt in ecclesia eorumdem Patrum, exequiæ »ab ipsis fieri debeant, vel potius à Parocho?
5. »An in dicto casu electionis sepulturæ in ecclesia Pa»trum Conventualium, Clerus Secularis incedere de»beat sub propria cruce, vel potius sub illa eorum»dem Patrum?
6. An iidem Conventuales cogi possint ad associanda »cadavera in eorum ecclesia tumulanda, vel potius »illa expectare possint in janua propriæ ecclesiæ?

Ad 1. »Affirmative.
Ad 2. »Assertam etiam immemorabilem non suffragari.
Ad 3. »Affirmative quoad primam partem. Negative »quoad secundam.
Ad 4. »Affirmative quoad primam partem. Negative »quoad secundam.
Ad 5. »Negative quoad primam partem, & affirmative »quoad secundam.
Ad 6. »Negative quoad primam partem, & affirmative »quoad secundam." Sic refert Ursaya *tom.* 5. *p.* 2. *discept. num.* 50. *ad* 55.

Id tamen intelligendum est, dummodo processioni 14
funerali non interveniat Capitulum ecclesiæ cathedralis, quia tunc omnes de Clero tam Seculari, quàm Regulari invitati, ad ecclesiam cathedralem convenire, & sub unica illius cruce ad ecclesiam tumulantem incedere debent. Sic Samuel *de sepulturis tract.* 1. *disp.* 3. *controv.* 3. *conclus.* 6. *num.* 39. & Monacell. *t.* 1. *tit.* 5. *formul.* 7. *num.* 37. ibi: "In defunctorum associatione, si capitu»lum cathedralis incedat cum Regularibus, tantum una »crux est ferenda ab ecclesia cathedrali ob illius reveren»tiam. Cadaver si sepeliatur in ecclesia Regularium, non »erigenda est ab eis alia crux; si verò ab ecclesia cathe»drali non defertur, eam Regulares erigent si cadaver »est tumulandum in sua ecclesia." Sic Sacr. Rit. Con»greg. *sancivit in una Pisauren.* 22. *Mart.* 1632. Et magis præcise eadem Sacr. Rit. Congregat. *in Fossanen.* 21. *Julii* 1745. decreto tenoris sequentis: «Episcopus »duobus dubiis humiliter petiit responderi; *Primò*, an »servandum sit decretum ab ipso factum, quod ad fune»ra vocatis non liceat expectare defunctum per vias, vel »illius domum petere, sed quod debeant intervenire ad »ecclesiam parochialem, ad quam funus defertur, vel ad »cathedralem, si Cathedralis capitulariter interveniat, »consuetudine immemorabili in contrarium non obstan»te; *Secundò*, an cum Cathedralis, & Parochi soleant de»ferre singuli suas cruces, ac vexilla confraternitatum in »suis ecclesiis respective existentium, ut captent duos »cereos pro singulis crucibus, & vexillis, possit idem »Orator præcipere, ut Clerus secularis totus incedat sub »unica cruce, cathedralis videlicet, quando capitulari»ter, aliàs parochialis, ad quam funus defertur, remotis »hujusmodi vexillis etiam Regularium, prædicta consue»tudine non obstante?

»Sac. Rit. Congreg. ad primum respondit, tam Se»culares, quàm Regulares etiam exemptos ad funera mor»tuorum vocatos in ecclesiam cathedralem, aliàs in pa»rochialem, ad quam funus deferatur, convenire debe»re, & nullo modo permittendum, quod expectent per »vias, vel adeant domum defuncti, consuetudine imme»morabili in contrarium non obstante.

»Ad secundum, sub unica cruce incedere debere om»nes associantes funus, & ea sit illius ecclesiæ, ad quam »corpus defertur sepeliendum, nisi intervenerit, ut su»pra, capitulum cathedralis, vel collegiatæ; quo casu »sub una duarum respective cruce omnes incedere de»bent, prædicta consuetudine non obstante. Die 21. Ju»lii 1645. Ita reperitur &c." Quod decretum confirmavit postea eadem Congreg. *in Aretina de anno* 1644. *inter Monachos Cassinenses, & Capitulum Cathedralis*; & denuo *inter easdem partes* 12. *Decembr.* 1697. *in responsione ad primum.* Sic Monacell. *loc. cit. num.* 38. *&* 39.

15 Ubi ut vides stante supradicto decreto, non solum cum intervenit Capitulum Cathedralis, sed etiam cum intervenit Capitulum Collegiatæ, omnes ad funus invitati incedere debent sub unica illius cruce. Quod & decrevit Sacr. Congr. Episcop. & Regularium *in Nullius Atinæ Juris sepeliendi die* 2. *Augusti* 1709. *in responsione ad* 2. *ex dubiis pro PP. Reformatis S. Francisci, & Capitulo* ecclesiæ collegiatæ ejusdem loci, propositis, & resolutis ut infrà.

1. "An PP. Reformati S. Francisci Atinæ teneantur sol»vere quartam parochiali, & collegiatæ ecclesiæ »ejusdem loci pro illis defunctis, qui in eorum ec»clesia sepulturam elegerunt?
2. »An in associatione cadaveris ad propriam ecclesiam »possint iidem Patres incedere sub propria cruce, »vel potius teneantur incedere sub illa ecclesiæ col»legiatæ, & parochialis?
3. An possit capitulum ejusdem parochialis, & colle»giatæ ecclesiæ cum stola & cruce ingredi eccle»siam dict. Patrum, in eaque functiones aliquas fa»cere circa cadaver, antequam sepulturæ tradatur, »seu potius debeat tantum dare ultimum vale? Et »quatenus affirmative quoad 2. partem.
4. »An dictum ultimum vale consistat in simplici bene»dictione cadaveris, recto tramite introducendi in »ecclesiam Regularium; vel potius in recitatione »alicujus psalmi, vel alterius orationis?
5. »An tempore processionum, quo capitulum præfatam »ecclesiam ingredi solet, possit celebrans recitare »preces, & etiam missam celebrare, & teneantur »Patres capitulum urbaniter excipere, & campanas »pulsare?

»Die 2. Augusti 1709. Ponente Eminentissimo Carden. »Corsino.

Ad 1. »Responsum fuit negative.
Ad 2. »Negative quoad primam partem, & quoad secun»dam affirmative in casu, de quo agitur, quando »Canonici accedunt capitulariter.
Ad 3. Negative quoad primam partem: Et quoad se»cundam affirmative quoad ingressum, & ulti»mum vale.
Ad 4. »Ultimum vale consistere in simplici benedic»tione.
Ad 5. Episcopo pro informatione."

Re proposita verò per eumdem Ponentem in Congr. habita die 7. Septemb. 1710. rescriptum fuit.

"Capitulo licere ingredi cum stola, & cruce in casu »de quo agitur, nullum tamen peragere officium circa »cadaver in ecclesia, & ultimum vale esse dandum ex»tra ecclesiam." Sic refert Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 31. *in principio, & à n.* 12. *ad* 17. *& à n.* 51. *ad* 57.

Sic etiam respondit ead. Sac. Congr. Episcop. & Regular. *in alia Nullius seu Aquinaten. Juris sepeliendi die* 6. *Septembris* 1709. *in responsione ad primum* ex sequentibus dubiis.

1. "An in associatione cadaveris ad propriam ecclesiam »Regulares possint incedere sub propria cruce, vel »potius teneantur incedere sub illa ecclesiæ paro»chialis collegiatæ.
2. An possit capitulum ejusdem parochialis, & colle»giatæ ecclesiæ cum stola, & cruce ingredi eccle»siam dictorum Patrum, in eaque functiones aliquas »facere circa cadaver, antequam sepulturæ trada»tur; seu potius debeat tantum dare ultimum vale? »& quatenus affirmative quoad secundam partem.
3. »An dictum ultimum vale consistat in simplici bene»dictione cadaveris, recto tramite introducendi in »ecclesiam Regularium: vel potius in recitatione »alicujus psalmi, vel alterius orationis?

»Sacra Congregatio 6. Septembris 1709. auditis partibus »respondit.

Ad 1. »Negative quoad primam partem, & quoad se»cundam affirmative in casu, de quo agitur.
Ad 2. »Negative quoad primam partem, & quoad se»cundam affirmative quoad ingressum, & ultimum »*vale.*
Ad 3. »Ultimum *vale* consistere in simplici benedic»tione"

Sic refert Matthæucci *Official. Curiæ cap.* 19. *quoad exequias num.* 14.

Ac id competere etiam ecclesiæ collegiatæ jam cum 16
aliis censuit Pignatell. *tom.* 6. *num.* 1. referens sic resolvisse Sacr. Congr. *die* 14. *Maji* 1644. ibi: "Sac. Congr. »censuit, ac declaravit in funeribus unicam crucem ad»hibendam esse illius ecclesiæ, ad quam cadaver defer»tur, nisi Capitulum Cathedralis, vel Collegiatæ funeri »interfuerit, quo casu crux capitularis privative adhi»benda est."

An autem, si favore Regularium concurrat immemo- 17
rabilis consuetudo circa delationem propriæ crucis, ipsis suffragetur, affirmat relatis declarationibus ejusdem Sac. Congr. Passerin. *de hominu statu quæst.* 187. *art.* 4. *num.* 181. *cum sequent. tit.* 2. relat. etiam à Pignatell. *loc. cit. num.* 2. *qui tom.* 6. *consult.* 58. *num.* 14. de similis consuetudinis valore sic habet expresse: "Dummo»do non extet consuetudo à tempore immemorabili ob»servata, quod in associatione cadaverum etiam quando »interveniunt capitulum, & canonici cathedralis, non »deferatur solummodo crux ejusdem cathedralis, sed »etiam crux ecclesiæ, ad quam corpus defuncti defertur, »aliorumque etiam Regularium, qui fuerint vocati." Et ibidem *num.* 15. subjungit, quod licèt capitulum cathedralis habeat pro se regulam, quod quando funeri intervenit, debeant omnes incedere sub unica ejusdem cruce, *id tamen non procedit in iis locis, in quibus adest consuetudo in contrarium, quæ sit in viridi observatione*; & ad id adducit Concil. Lateranense, & plura decreta Sac. Congreg. Rituum. Et de facto Sac. Cong. Episcop. & Regular. *in una Nucerina Paganorum* 15. *Sept.* 1690. manutentionem concessit PP. Basilianis in erectio-

ne crucis occasione associationis cadaverum in eorum ecclesia tumulandorum, etiam interveniente capitulo cathedralis.

18 Pro Urbe *à statuto Cleri Romani* in forma specifica à SS. D. N. N. *cap.* 5. §. 7. sic habetur dispositum, ibi: "Demum procedant omnes gradatim sub una tantum cruce, »illius videlicet ecclesiæ, ad quam cadaver tumulandum »defertur, nec alia crux sive Crucifixus sub quovis pre»textu, vel consuetudine, quæ potius dicenda est corrup»tela, erigatur, sive sit propriæ parochiæ, sive Regula»rium, sive laicarum confraternitatum, sive etiam capi»tulorum collegiatarum, etiam insignium, & paro»chialium."

19 Quoad erectionem autem crucis confraternitatum pro sedandis litibus, & controversiis inter eas, & Parochos Urbis, extant responsa Sac. Congregat. Concil. ut infrà: "Cum multis ab hinc annis ortæ fuissent controversiæ »inter RR. Parochum, & Vener. Societates urbis, occa»sione processionum funeralium & partes habuissent re»cursum ad Sacr. Congr. Concil. hæc dubiis tunc por»rectis dedit infrascriptas responsiones, videlicet:

1. »An Archiconfraternitas possit in funeralium proces»sionibus erigere suam crucem, quando defuncti »tumulandi deferantur ad ipsius ecclesiam, in qua »sepulturam elegerunt?
2. »An eadem confraternitas possit suam crucem erige»re, tam per viam, quàm in ecclesia parochiali, »quando est invitata ad associandum cadaver sepe»liendum in ipsa ecclesia parochiali?
3. »An Capellanus ejusdem archiconfraternitatis indu»tus cotta, & stola possit, post absolutum à Paro»cho officium funeris, in ecclesia parochiali, una »cum confratribus canere psalmos *Miserere*, & *de* »*profundis* cum aspersione aquæ benedictæ?
4. An possit Parochus officium funeris peragere in ec»clesia archiconfraternitatis super cadaver defunc»ti in eadem ecclesia tumulandi, etiamsi sit Paro»chus, intra limites cujus parochiæ ecclesia archi»confraternitatis est?

Ad 1. »Præcedat confraternitas, deinde crux ejusdem »ecclesiæ deferenda per Clericum ipsius: postea »sequatur Clerus Regularis, & tamdem secularis.

Ad 2. »Negative, tam in ecclesiis, quàm processioni»bus funeralibus præsente Parocho.

Ad 3. *&* 4. »Negative.

Quorum observantiam præcepit Eminentiss. Urbis Vicarius Gaspar Card. Carpineus. = *Die.... anno* 1698. *apud Impressorem Cameralem.* Sic apud Matthæucci *loc. cit. num.* 12.

20 Confraternitates generatim nequeunt in processionibus propriam erigere crucem; sic pluries censuit Sacr. Congr. Conc. apud Ursayam *tom.* 3. *part.* 2. *discep.* 23. *n.* 13. *& signanter in Regiensi* 5. *Augusti* 1719. *in resp.*
21 *ad septimum* apud eumdem *lib. cap. n.* 82. Unde ipsis confraternitatibus non crux ad instar Cleri secularis, & regularis, sed sola Imago SS. Crucifixi, vel illius Sancti sub cujus instituto militant, permissa est, ut replicatis oraculis Sacr. Congr. referunt Donatus *prax. Rerum Regularium tom.* 3. *tit.* 8. *de confraternit. laic. quæst.* 28. *n.* 8. Ricciul. *variar. lucubrat. lib.* 4. *de confrat. laic. cap.* 14. *n.* 3. *vers.* Ubi Confraternitates:: Ursaya *loc. cit. n.* 13.

22 Cruces altarium, & processionum non sunt benedicendæ de præcepto, & quilibet Sacerdos eas private benedicere potest. Sacr. Rit. Congreg. *die* 12. *Jul.* 1704. Vide *verb.* Benedicere, Benedictio, *art.* 5. *num.* 23. ubi affertur decretum quod in altari, etiamsi sit expositum *Venerabile*, semper requiritur crux cum Imagine Crucifixi. Sic declaravit Sacr. Rit. Congreg. 14. *Maji* 1707.

✣ Ubi de cruce in altari ponenda, quando in eodem publicæ venerationi exposita est Eucharistia, sermonem facit Auctor, respiciens ad decretum Sac. Rituum Congregationis die 14. Maji 1707. asserit, semper extare debere crucem in altari, quod tamen ex eodem decreto non colligitur, quinimmo ex variis ejusdem Congregationis decretis constat servandam, quod ad rem hanc spectat, de cruce in altari ponenda, in quo est exposita Eucharistia, consuetudinem, & morem propriæ diœcesis; quemadmodum declaravit nuper Sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. in bulla: *Accepimus*: die 16. Julii 1746. in qua referens ea, quæ à Sac. Rituum Congregatione hac eadem de re sancita jam fuerant, hæc habet præclara verba: "Satis commendari non possunt ea, quæ pru»denter, sapienterque decreta fuere à prædicta Sacro»rum Rituum Congregatione, nempe, ut quælibet eccle»sia, vel diœcesis suam *retineat* consuetudinem ita ut ni»hil immutetur in ea diœcesi, ubi crux in altari constitui »soleat, dum missa celebratur, etiamsi Sacra Eucharistia »publice prostet; neque nova disciplina excitetur in ea »diœcesi, ubi contraria hujusce rei consuetudo jampri»dem invaluerit." Et certe in Patriarchalibus, aliisque Urbis ecclesiis hæc praxis non servatur, uti semper adsit crux in altari, dum est Sacramentum Eucharisticum in eo expositum. Quis autem credat, permitti posse hanc praxim in Urbe, si aliquod extaret Congregationis Rituum decretum, quo expresse ea praxis prohiberetur? ✣

† Hallucinatur hic Theologus dum asserit, ex decreto Sacr. Rit. Congr. 14. *Majii* 1707. à me relato *cit. verb. sub. num.* 22. non colligi semper extare debere crucem in altari, in quo expositum sit Venerabile; quid enim clarius, quàm quod ex vi dicti decreti debebat semper de more poni crux in altari, etiam quando in eo expositum erat SS. Sacramentum? Quinimmo, *subjungit Theologus*, ex variis ejusdem Sacr. Congr. decretis constat, quod ad rem hanc spectat, de cruce in altari ponenda, in quo est exposita Eucharistia, consuetudinem, & morem propriæ diœcesis esse servandum; quemadmodum declaravit nuper Sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. in Bulla *Accepimus*, *&c.* At debuerat meminisse *Rom. Theol.* dictam declarationem jam à me traditam fuisse in *Supplementis*, & in ipsamet sua Romana editione impressa *verb.* Additio ex Auctore *num.* 13. sub *verb.* Altare privilegiatum. †

In fine missæ ad quodcumque altare celebratæ, fit 23
reverentia cruci infra gradus, capite semper aperto; Sacra Rituum Congr. 28. *Augusti* 1627. Vide *verb.* Missa *art.* 12. *num.* 67.

Cruces, quæ fiunt à Sacerdote super Oblata, non sunt 24
faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte crucis, & digitis conjunctis, Sac. Rit. Congreg. 4. *Augusti* 1663. Vide dict. *verb.* Missa *art.* 12. *n.* 80.

Signum, quod fit cum patena à fronte ad pectus, fit in- 25
tegre cum signo crucis; Sac. Rit. Cong. 13. *Martii* 1627.

Manus Sacerdotis ad *hanc igitur Oblationem* debent 26
ita extendi, ut palmæ sint apertæ, pollice dextro super sinistrum in modum crucis supra manus, non verò infrà manus; Sacr. Rit. Congreg. 4. *August.* 1663. Vide *verb.* Missa *art.* 22. *num.* 7.

Cruces formantur non signando manu quatuor quasi 27
puncta in aere, nec manu ducta in circulum, sed per duas lineas alteram rectam versus Sacerdotem, alteram diametraliter transversam; quæ super calicem fiunt, non debent excedere pallæ magnitudinem; quæ autem fiunt super calicem, & hostiam, simul incipi debent à labio extremo calicis, usque ad spatium imminens primæ parti hostiæ versus Sacerdotem, non debet tamen manus deprimi ad hostiam, sed recta trahitur hæc crux æqualiter alta super calicem, & hostiam. Sic expresse P. La Croix *lib.* 6. *pag.* 2. *num.* 491. ❂

Tolerari non debet, quod in locis publicis, & sordi- 28
dis stent depictæ diversæ cruces, ac Sanctorum Imagines in

❂ Quanto religionis zelo in Crucis signo locis publicis, & sordidis depicto, structove, & cum qua Christicolæ veneratione debeant se gerere, videatur si lubet (1).

(1) Vide *verb.* Immunitas Ecclesiastica.

in derisum christianæ religionis; Sacr. Rit. Congr. 21. *Maji* 1596. Ursaya *Institut. criminal. lib.* 3. *tit.* 1. *numer.* 10. asserens nimis indecens, indecorum, & omni Juri prohibendum, quod signum Sanctissimæ crucis pingatur in locis lutuosis, ad hoc ut ipsius Majestas plebem arceat mincturientem; ibique ad id citat plures alios Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *num.* 10. cum pluribus ibi citatis, & habetur ad rem textus expressus *in leg.* Cum sit *unic. Cod. Nemini licere signum Salvatoris Christi &c.*

29 Cruces, vel nova insignia præter solitum in processionibus deferre non licet; Sacr. Rit. Congr. *in Carolopolitana Nullius* 4. *Martii* 1606. apud Barbosa *in Summa Apostolicar. decis. verb.* Crux *num.* 6.

30 Crucem propriam in processionibus erigere non possunt Presbyteri alicujus ecclesiæ intra limites propriæ parochiæ, sed debent incedere sub cruce parochiæ; Sacr. Rit. Congr. *in una Urbis* 12. *Martii* 1616. apud Barbosa *loc. cit. num.* 7.

31 Archiepiscopi possunt ante se deferre crucem, etiam per loca exempta suarum diœcesum; & idem possunt Episcopi habentes privilegium deferendi ante se crucem. Sic pluries censuit Sacr. Congr. Episc. & Regul. & signanter *in Vestana* 26. *Maji* 1592. *in Achenontina* 20. *Decembr.* 1616. *in Amalphitana* 4. *Junii* 1656. *in Papiensi* 8. *Februar.* 1681. ubi sequenti dubio: *An Episcopus Papiensis, qui habet usum Pallii, &c. possit tam in dictum Collegium* (hoc est Ghislerium, quod est plenissime exceptum) *quàm alia quæcumque loca intra suam civitatem, & diœcesim existentia, intrare cum cruce, non intendens per hoc præjudicium inferre privilegiis, & exemptionibus prætensis?* Respondit *affirmative.* Quam resolutionem confirmavit *die* 13. *Januarii* 1685. *&* 1. *Martii* 1687. non obstante allegata observantia in contrarium.

32 Idem decrevit eadem Sacr. Congr. Episcop. & Regular. *in alia Papiensi Juris deferendi crucem* 17. *Septembr.* 1707. in qua dubio: *An Eminentissimo Episcopo Papiensi licuerit in suo accessu ad Carthusiam Papiensem &c. ingredi erecta cruce ecclesiam, & monasterium ejusdem Carthusiæ?* Responsum fuit: *Affirmative quoad ecclesiam; negative quoad monasterium*, confirmata *die* 22. *Septembr.* 1708. quoad ecclesiam & prævio recessu à decisis, extensa etiam quoad monasterium, his verbis: "Licere Eminentissimo Episcopo ingredi una »cum cruce in casu, de quo agitur, etiam in monaste»rium, absque ullo tamen exercitio Jurisdictionis." Sic refert. dict. Ursaya *t.* 2. *p.* 2. *discept.* 1. *n.* 15. 16. *&* 17.

33 Qui ibidem *num.* 52. subjungit, quod similiter statuit eadem Sacr. Congr. Episcop. & Regular. *Ponente Eminentissim. Corsino in Ragusina die* 27. *Martii* 1711. in qua, partibus acerrime informantibus, *censuit, & declaravit licuisse, & licere Archiepiscopo Ragusino ingredi conventum prædictorum Patrum Dominicanorum cum cruce erecta,* non ad explendos actus aliquos necessarios, minusque à Conc. Trid. præscriptos, sed ad merum, & simplicem effectum cæremonialem, hoc est, ad invisendum Episcopum Ascrivii, seu Cathari suum suffraganeum, moram facientem in conventu dict. PP. Dominicanorum.

34 Et ita etiam resolvit Sacr. Congr. Conc. *in Lucana Juris deferendi crucem die* 8. *Augusti* 1716. in qua, propositio dubio: *An liceat Episcopo Lucano ingredi erecta cruce ecclesiam Sancti Frigdiani Canonicorum Lateranensium in casu &c.* Respondit: *Affirmative.* Cui responsioni dd. Canonici Lateranenses acquieverunt. Sic apud eumdem Ursayam *loc. cit. num.* 136.

35 Alia ad rem; vid. *verb.* Indulgentia, *art.* 5. *n.* 63. *&* 64. *verb.* Processiones, *num.* 21. *&* 22. & decreta Sacr. Rit. Conc. in nostro tomo 10.

36 Crucis Caravacensis origo. Kazizivius Agarenor. Rex christianos, quos in sua arce Caravacensi captivos habebat, è carcere accitos ad se humaniter interrogavit, quamnam singuli artem scirent, & inter hos unum, qui respondit se esse Sacerdotem, & omnes artes, regumque omnium potentiam quamcumque superari suo ministerio, Rex se intueri velle hujusmodi ministerium, & ut illud in suo conspectu celebraret, mandavit. Sacerdos contra respondit destitui se rebus necessariis ad sacram rem peragendam. Quare Rex continuo jubet, ut è proximo christianorum oppido peterentur, quæ ad hoc mysterium celebrandum opportuna esse videbantur. Adferuntur ea; orsurus tamen missam Sacerdos constitit. Causam cunctationis Regi sciscitanti crucem esse dixit, quæ consuesset his ritibus, & præsertim illo die (erat festum Inventionis S. Crucis) adhiberi. Vix hæc erat effatus, cum fornice qui altari imminebat, desciscente, magnus splendor effulsit, & per illum hic tum duo Angeli de cœlo illapsi crucem ligneam bipalmarem deferentes super altare paratum deposuerunt. Stupet Rex Agarenus cum suis aulicis tanto miraculo conspecto. Fidem cum iisdem amplectitur, & sacello intra arcem constructo, Angelicam illam crucem intra arcam pretiosam reponit. Miraculum plane est, quadringentis, & amplius annis viguisse illud lignum citra cariem, & teredinem, aut ullum vitium, illæsum perdurasse. Sic expresse Gobat. *tit.* 1. *tract.* 3. *num.* 286.

* Addendum est, quod ex decreto S. C. R. *sub die* 10. 37
Decembr. 1708. ut ex Pitonio refert P. Cavalieri *in agenda defunctorum cap.* 15. *decret.* 41. *num.* 2. ubi viget consuetudo, in funeralibus tot cruces elevari poterunt, quot sunt capitula, seu communitates, licèt capitulum cathedralis intersit funeri: tunc enim juxta pluralitatem diversi Cleri etiam pluralitas crucium deferri potest, ut etiam ex actis eccles. Mediolanens. *part.* 1. *tit. de funeribus, & exequiis*, & ex Notificat. Bened. XIV. probat d. Eruditissimus Cavalieri. Vid. supr. *n.* 17. & decret. Sac. Cong. Conc. *ann.* 1726. *&* 1735. *allat. verb.* Cadaver.

Sacerdos dum se induit vestibus sacris pro missa de 38
requiem non debet omittere osculum crucium in amictu, manipulo, & stola, nec *Gloria Patri* in fine psalmorum præparationis ejusdem missæ. Cæremonial. Seraphic. impress. Mediolani 1744. *cap.* 15. *n.* 324. Cavalieri *loc. cit. cap.* 12. *num.* 1. *&* 2. testans de communi, & praxi contra paucos. Et ratio est, quia talia oscula non sunt à Rubrica enumerata inter omittenda in missis defunctorum, & nec *Gloria Patri* in præparatione ad ipsas, si enim voluisset & ista esse omittenda, expressisset, ut expressit alia, quod enim voluit, expressit. Unde cum ista non expresserit, non sunt omittenda, *arg. cap.* Inter corporalia 2. §. Sed neque istud, *de translation. Episcopor. cap.* Ad audientiam 12. *de decimis cap.* Quia circa 12. *de privileg.*

Subdiaconum cum cruce in absolutione ad tumulum 49
absente cadavere, debere semper si sistere contra altare ad pedes tumuli, seu lecticæ, inter januam ecclesiæ, & lecticam versa facie ad altare, tenent communiter Doctores per textum rubricæ 13. missalis sic expresse dicentis: *Subdiaconus cum cruce sistit se ad pedes tumuli, seu*
lecticæ mortuorum contra altare. Discrepant autem 40
in assignando locum, ubi præsente cadavere sistere se debeat Subdiaconus cum cruce. Cum enim Rituale Rom. *in titulo de exequiis*, præscribat quod si cadaver sit laici, caput habeat versus januam ecclesiæ, & si cadaver sit Sacerdotis (non Diaconi, aut alterius inferioris) caput teneat versus altare, & aliunde idem Rituale Subdiaconum cum cruce expresse collocet ad caput defuncti: *Accedit ad feretrum, & se sistit ad caput defuncti cum cruce, &c.* Bauldry *in manuali part.* 3. *cap.* 14. *num.* 5. *& cap.* 15. *num.* 8. vult quod juxta dispositionem Ritualis Romani, Subdiaconus cum cruce semper stet ad caput defuncti, sive sit Laici, sive Sacerdotis, &c. celebrans ad pedes ejusdem. Sic etiam Gavant. *part.* 2. *tit.* 13. *lit. M.* Simon Buongiovanni *in silva sacrarum cæremoriarum lib.* 8. *c.* 3. *in fin.* Cæremonial. novissime impressum pro Franciscanis Reformatis Mediolani 1744. *in cap.* 27. *num.* 608. & alii inhærentes dictæ dispositioni Ritualis Romani jussu Pauli V. editi, & Cæremonial. Episcop. *lib.* 2. *cap.* 11. §. 15. *&* 24. Quod Cæremonia. *cap.* 38. *circa finem*, circa exequias cadaveris defuncti Episcopi, sic expresse insuper habet: "In ecclesia col»locatur feretrum in medio ecclesiæ, & ibidem Prior, »seu dignior Canonicorum, vel prima dignitas, si adsit »indutus pluviali faciet officium, hoc est, dicet ad pedes »fe-

„feretri, &c.” ubi dum collocat Sacerdotem ad pedes
cadaveris in feretro, videtur aperte collocare Subdia-
conum cum cruce ad caput ipsius.

41 Econtra Castaldus *cærem. lib.* 2. *cap.* 39. Baruffaldus
tit. 26. *num.* 249. Merati *part.* 2. *tit.* 13. *numer.* 24.
Cavalieri *in agenda defunctorum cap.* 15. *decretal.* 42.
num. 6. 7. *&* 8. & alii semper collocant Subdiaconum
cum cruce inter januam ecclesiæ, & feretrum, & cele-
brantem inter feretrum & altare, sive præsente cadave-
re Laici, sive Sacerdotis. Et eorum non spernenda ra-
tio est, quia verba Ritualis Romani non ita rigorose in-
terpretanda sunt, ut accipienda sint pro hoc, vel illo ca-
su particulari, qui raro eveniat, de exequiis Laicorum,
quæ quotidie occurrunt. Leges enim adaptantur ad ea,
quæ ut plurimum contingunt, non autem ad illa, quæ
raro accidunt, ad text. *in Authent. Ut sine prohibitione
matres, in leg.* Ex his 4. *& leg.* Nam ad ea 5. *ff. de le-
gibus*; se fundantes insuper in praxi etiam omnium fere
ecclesiarum, ut testatur Baruffaldus, & ex ipso Merati
locis citatis. (*Lit. E, pag.* 156. *num.* 99.) En in citata
rubrica 13. Missalis, quæ collocat Celebrantem *inter
altare & tumulum aliquantulum versus cornu ecclesiæ*,
ne, ut scite Cavalieri *loc. cit.* terga vetat cruci altaris,
quod eveniret, si in exequiis cadaveris defuncti Sacerdo-
tis collocati cum capite versus altare, Subdiaconus cum
cruce sistere se deberet ad caput ipsius. Quæ consuetudo
si legitima vere reperiatur, maxime ob rationes allatas,
esset observanda, cum ipsa sit optima legum interpres,
textu expresso *in leg.* Si de interpretatione 37. *ff. de le-
gibus cap.* Cum dilectus 8. *de consuetudine.* (Vid. *verb.*
Consuetudo.) Aliàs non esset recedendum à dispositione
Ritualis Romani sine distinctione inter cadaver Laici,
& Sacerdotis, absolute semper collocantis Subdiaconum
cum cruce *ad cap.* Defuncti, ubi enim lex non distin-
guit, neque nos distinguere debemus; *leg.* Non distin-
guemus 32. *ff. de recept. arbit. leg.* Præses 3. *ff. de of-
ficio præsidis leg.* De pretio 8. *ff. de publicana in rem
action. cap.* Quia circa 22. *de privileg.* (*Lit. C, pag.*31.
n. 8. *& lit. I, pag.* 19. *num.* 100.) Maxime quia si Ri-
tuale id voluisset, expressisset; quod enim voluit, ex-
pressit, *arg. cap.* Inter corporalia 2. §. Sed neque istud,
de translat. Episcop. cap. Ad audientiam 12. *de deci-
mis*, cum similibus; (*Lit. C, pag.* 161. *ante num.* 49.)
præsertim cum succurri possit indecentiæ, & deformitati
vertendi terga cruci altaris, si Subdiaconus se sistat non
humeris, sed solo tergo versus altare, ut tradit citat.
Cæremonial. Mediol. impressum 1744. *in cap.* 17. *nu-
mer.* 608. ad instar dispositionis dictæ rubricæ 13. mis-
salis ob id statuentis celebrantem aliquantulum ex parte
epistolæ, & concurrente ad id dispositione cæremonia-
lis Episcopor. *loc. cit.* & auctoritate allegatorum Aucto-
rum pro prima opinione.

42 Crucem ante se deferendi mos à Summo Pontifice ad
ejus Legatos primum inde ad Patriarchas, Primates, &
paulatim ad omnes Archiepiscopos dimanavit, etiam per
loca suæ provinciæ exempta; & ad aliquos privilegiatos
Episcopos. Bened. XIV. *de Synod. Diœces. l.* 2. *c.* 6. *n.* 2.
& 3. ex pluribus ibi erudite adductis. Vid. *supr. à n.* 31.
ad 34. ubi afferuntur varia decreta ad rem. *

43 ☞ Crux adhiberi in ecclesia solet veluti insigne
quoddam, per quod unum ab altero corpore distinguitur,
ita ut ex unitate crucis unitas corporis, & versa vi-
ce ex multiplicitate crucium multiplicitas corporum infe-
44 ratur, ut post alios firmant Pignat. *cons. can. t.* 4. *cons.* 30.
num. 7. optime Ursaya *disc. eccles. tom.* 1. *part.* 1. *dis-
cept.* 26. *num.* 39. *& seq.* & rursus *tom.* 5. *part.* 2. *dis-
cep.* 26. *num.* 11. *& sequent.* Rota *in mantiss. ad Card.
de Luca lib.* 3. *dec.* 23. *num.* 32. *& dec.* 28. *num.* 14.

45 At id non est perpetuum. In una enim eademque
ecclesia quum repugnet existentia plurium distinctorum
corporum, uti post celebre *consil.* 5. *Calderin. de his,
quæ fiunt à Prælatis*, firmavit Rota *cor. Molin. dec.* 1229.
46 *n.* 29. delatio plurium crucium in ecclesiasticis func-
tionibus ad denotandum non plura corpora ipsius, sed
plures ejus prærogativas, adhibita dici debet; Confer
Fivizan. *de Rit. Sanctiss. Cruc. Roman. Pont. præferend.
lib.* 2. *cap.* 14.

De hisce vero ecclesiis, quæ in ecclesiasticis func- 47
tionibus plures cruces deferre solent; consule Claud. Jo-
li *in tractat. gallice edito de schol. episcopal. cap.* 8. tum
Edmund. Marten. *in tract. de eccles. disciplin. in divin.
recit. offic. cap.* 20. §. 9. tum alios.

At prætereunda haud est Neapolitana Ecclesia. Hæc 48
ab antiquo in nonnullis ecclesiasticis functionibus duas
cruces deferre solita est, alteram *Canonicorum* dictam,
alteram nuncupatam *Hebdomadariorum.* Excitata vero ab
hebdomadariis, præsidio hujus crucis, quæ ab ipsis de-
nominationem accipit, prætensione, quod corpus ii ef-
formarent à Canonicis distinctum, Sacra Congregatio
particularis destinata à san. mem. Benedicto XIV. causa
mature discussa die 15. Novembris anni 1752. sententia
definivit, ambas cruces Capituli esse, adeoque non ef-
formare hebdomadarios corpus à Canonicis distinctum.
Et sequuta sententiam hanc Sac. Cong. Rit. postea die 2.
Decembr. anni 1753. rescripsit, teneri hebdomadarios in
Ecclesia Neapolitana servare omnia illa, quæ mansiona-
riis aliarum ecclesiarum præscribuntur à cæremoniali
Episcoporum, tum ab apostolicis constitutionibus.

CULPA.

SUMMARIUM.

1 *Culpa alia est theologica, & alia est juridica, &
quæ sit utraque.*
2 *Culpa juridica potest esse homini omnino involunta-
ria, & omni peccato vacans coram Deo.*
3 *Culpa juridica est triplex, scilicet, lata, levis, &
levissima. Quæ sit culpa lata.*
4 *Quæ sit culpa levis.*
5 *Quæ sit culpa levissima.*
6 *Culpa juridica valde differt à casu, & dolo.*
7 *Casus quid sit.*
8 *Dolus quid sit.*
9 *De jure naturæ non est obligatio restituendi pro
damno sine culpa theologica illato.*
10 *Neque etiam de jure positivo (præscindendo à con-
tractu) est in conscientia obligatio reparandi dam-
num sive culpa theologica illatum, nisi accedat
sententia Judicis.*
11 *Sic etiamsi nulla intervenit culpa theologica, ordi-
narie non est in conscientia obligatio ante senten-
tiam Judicis compensandi damna, quæ quis caus-
sat in officio,* v. gr. *tutoris, consiliarii, confessa-
rii, judicis, advocati, medici, &c.*
12 *Post sententiam Judicis est obligatio in conscientia
ad reparandum damnum etiam sine culpa theologica
illatum.*
13 *Sic etiam potest ex contractu esse obligatio in cons-
cientia reparandi damna caussata absque culpa
theologica.*
14 *De casu fortuito, cum sit extra omnem humanam
prævidentiam, & providentiam, regulariter nemo
tenetur, nisi in tribus casibus, & qui sint.*
15 *Pro generali hujus materiæ, seu obligationis intel-
ligentia afferuntur hic tres potissimum regulæ pas-
sim à Doctoribus assignatæ.*
16 *Quænam sit prima regula.*
17 *Quænam secunda.*
18 *Quænam tertia, & addit. ex aliena manu*, ad nu-
mer. 22.

Culpa alia est *theologica*, alia est *juridica. Culpa* 1
theologica est offensa Dei, id est, peccatum, sive sit mor-
tale, sive veniale. *Culpa juridica est* omissio diligentiæ
debitæ, ex qua omissione sequitur aliquod damnum pro-
ximo. Culpa juridica potest esse homini omnino invo- 2
luntaria, & omni peccato vacans coram Deo; qui enim
v. gr. ex naturali oblivione librum sibi commodatum in
publico loco reliquit, unde secuta est ejus amissio, cul-
pam juridicam commisit, licèt coram Deo nihil pecca-
rit, seu nullam culpam theologicam commiserit. Culpa 3
juridica est triplex; scilicet lata, levis, & levissima.
Culpa juridica lata est omissio illius diligentiæ, & cir-
cumspectionis, quam communiter, & ordinarie adhi-
bere solent homines ejusdem conditionis, ideoque re ip-
sa adjunctam habet positivam negligentiam, ut si quis
librum commodatum sibi relinquat in loco publico, si in-
de surripiatur, tunc dicitur periisse culpa lata ipsius
commodatarii. Et talis culpa lata, licèt dolus proprie non
sit, tamen in jure æquiparatur dolo: *leg.* 1. *ff. Si men-
sor falsum*, ibi: *Lata culpa plane dolo comparabitur.*
4 Culpa levis est omissio illius diligentiæ, & circumspec-
tionis, quam homines diligentiores suæ conditionis ad-
hibere solent, ut si quis rem sibi commodatam relinquat
in cubiculo, vel arca non obserata, si inde surripiatur,
tunc dicetur periisse culpa ipsius commodatarii, quia ho-
mines diligentiores solent claudere cubiculum, vel ar-
5 cam. Culpa levissima est omissio illius diligentiæ, &
circumspectionis, quam homines diligentissimi & pru-
dentissimi suæ conditionis adhibere solent, ut si quis rem
sibi commodatam reliquit in cubiculo, quod quidem
clausit, & putavit clausum, sed non tentavit manu, an
esset bene obseratum, & revera non erat bene obsera-
tum, si inde surripiatur, tunc dicetur periisse culpa
levissima ipsius commodatarii, quia homines diligentis-
simi post clausum ostium solent manu tentare, an sit
bene obseratum.

6 Culpa juridica valde differt à casu, & dolo. Culpa
enim juridica quæcumque illa sit, sive lata, sive levis,
sive etiam levissima, cum sit omissio alicujus diligen-
tiæ, & circumspectionis, quam homines diligentes, vel
diligentiores, vel saltem diligentissimi talis status, &
conditionis adhibere solent, potest caveri diligentia, &
7 circumspectione humana. Casus verò est rei inopinatæ
eventus, qui neque ab homine diligentissimo prævideri,
vel impediri potest: unde de casu fortuito, ut de terræ-
motu, rapina, impetu prædonum, grandine, fulmine, &
similibus, damnum causantibus, nemo tenetur, quia est
extra humanam providentiam, textu expresso *leg.* Con-
tractus §. Animalium *ff. de regulis juris*, ibi: *Animalium
verò casus, mortes, quæcumque sine culpa accidunt, fugæ
servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, in-
cendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo
8 præstantur.* Dolus autem dicitur omnis calliditas, fallacia,
& machinatio, ad circumveniendum, fallendum, & de-
cipiendum alterum adhibita; *leg.* 1. §. Dolum, *de dolo malo.*

9 De jure verò naturæ non est in conscientia obliga-
tio restituendi pro damno sine ulla culpa theologica illa-
to; ita Lessius, Vasquez, Tanner. Lugo, Tamburinus,
Dicastill. *de restitut. dist.* 5. *à num.* 7. Illsung. *tom.* 4.
dist. 3. *num.* 4. Sporer *tom.* 4. *cap.* 2. *num.* 42. & alii
passim. Et ratio est, quia quod fit sine culpa, morali-
ter imputari non potest; in foro enim conscientiæ non
potest esse obligatio restituendi propter injuriam, nisi
in foro conscientiæ commissa sit injuria, atqui ubi nul-
la adfuit culpa theologica, nulla fuit in foro conscientiæ
injuria; ergo &c. Cum autem Doctores præsertim anti-
quiores docent culpam juridicam latam inducere in cons-
cientia obligationem restitutionis, ideò sic docent, quia
culpa lata juridica, seu civilis ordinarie est etiam simul
theologica, ordinarie enim late culpabilis, omittens sci-
licet diligentiam, & circumspectionem communiter ab
hominibus suæ conditionis adhiberi solitam, circa res pro-
ximi, advertit, vel saltem advertere debuisset damnum
proximi secuturum, & hoc ipso theologice fit culpabilis.

10 Neque etiam de jure positivo (præscindendo à con-
tractu) est in conscientia obligatio reparandi damnum
sine ulla culpa theologica illatum, nisi accedat senten-
tia Judicis; ita Molina, Vasquez, Lugo, Haunoldus,
tom. 2. *num.* 172. *&* 176. Esparza *quæst.* 26. Illsung.
loc. cit. num. 5. & alii passim. Et ratio est, quia leges
civiles ejusmodi pœnales, ut 1. *instit. & ff. si quadru-
pes* 2. *institut. ff. & cod. de noxalibus actionibus*; *leg.* 1.
& penult. ff. de his qui effuderint, *leg.* 5. Statuitur 4. *ins-
titut. & ff. ad leg. Aquiliam*; & aliæ leges hujusmo-
di, quæ possent contra nostram assertionem adduci,
essent nimis duræ, si ante sententiam Judicis obligarent
ad exequendam in se ejusmodi pœnam propter actionem
non imputabilem in conscientia ad culpam; ergo dicen-
dum est, tales leges non intendisse obligare ante sen-
tentiam Judicis; & dato etiam quod forte intendissent
obligare ante sententiam Judicis, dicendum est, non
esse in eo rigore receptas, aut per usum contrarium
contra eas præscriptum esse, quia ut experientia cons-
tat, nemo est, qui propter talem culpam mere juri-
dicam sponte sua restituat, adeoque signum est, eas le-
ges non obligare ante sententiam Judicis. Sic etiam si 11
nulla intervenerit culpa theologica, ordinarie non est
obligatio in conscientia ante sententiam Judicis compen-
sandi damna, quæ quis causat in officio *v. gr.* tutoris,
consiliarii, confesarii, professoris, Judicis, Advocati,
procuratoris, medici, chirurgi, pharmacopolæ &c. Ita
Vasquez, Lugo, Esparza, Haunoldus, Tamburinus,
Lessius *lib.* 2. *cap.* 7. *dist.* 7. Sporer *tom.* 2. *tract.* 2.
cap. 2. *num.* 140. Illsung. *loc. cit. num.* 34. aliique plu-
res. Et ratio est, quia assumentes ejusmodi officium, vel
curam, ordinarie non intendunt se obligare ad culpam
juridicam levissimam, aut levem, sed tantum ad com-
munem diligentiam, & circumspectionem, cavendo do-
lum, aut culpam latam, quæ conjuncta sit cum culpa
theologica, & non aliter; aliàs si in conscientia cense-
rentur ipsi tales obligati, nullus reperiretur qui vellet
similia officia tanto onere assumere.

Post sententiam Judicis est obligatio in conscientia 12
ad reparandum damnum etiam sine ulla culpa theologi-
ca illatum; *est communis.* Et ratio est, quia aliàs sen-
tentia Judicis esset frustranea, damnificans enim posset
non parere Judici, & sententiam eludere; tum quia non
obtineretur finis legum, qui est major cautela, diligen-
tia, & circumspectio pro evitandis hujusmodi damnifica-
tionibus. Sic etiam potest ex contractu esse obligatio in 13
conscientia reparandi damna caussata absque ulla culpa
theologica; *est etiam communis.* Et ratio est, quia po-
test quis ex contractu aliquo suscipere in se omne pericu-
lum, ita ut si res quomodocumque pereat, se obliget
ad restitutionem; sicut enim potest fieri contractus asse-
curatiônis, quo assecurans vult accipere in se onus dam-
ni etiam pro casibus fortuitis, in quibus non est ulla sua
culpa; à fortiori id fieri poterit pro casibus non fortui-
tis, in quibus est saltem culpa aliqua juridica ex parte
sui. De casu autem fortuito cum sit extra omnem hu- 14
manam prævidentiam, & providentiam, regulariter ne-
mo tenetur, nisi in tribus casibus, scilicet: *Primò*, quan-
do culpa sua fuit data occasio tali casui fortuito, seu sua
culpa præcessisset casum fortuitum, ut cum quis equum
commodatum usque Placentiam, duxit Mutinam, & in
itinere Mutinam verius raptus est à latronibus, tunc
enim culpa præcessit casum, & commodatarius sua cul-
pa dedit occasionem tali casui fortuito: *Secundò*, quan-
do intervenit pactum, quo quis se obligavit ad casum
fortuitum. *Tertiò*, quando quis *v. g.* commodatarius fuit
in mora culpabili reddendi equum commodatum, & per
hanc periit apud ipsum commodatarium, tunc enim com-
modatarius tenetur etiam de casu fortuito, dummodo
tamen non esset etiam equus commodatus periturus apud
dominum. Habentur hi tres casus expresse excepti *in cap.
unic. de commodato*, ibi: “Cum gratia sui tantum quis
„commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur;
„licèt casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel in-
„tervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat
„imputari;” & concordat textus clarus *in leg.* Si ut cer-
to, §. Nunc videndum *ff. De commodato, & leg.* 1. *cod.
eod. & leg.* Contractus, *ff. de regul. juris.*

Pro generali hujus materiæ, seu obligationis intelli- 15
gentia juvat hic adducere tres potissimum regulas à Doc-
toribus passim assignatas, & desumptas ex variis utrius-
que juris textibus, & præsertim *ex leg.* Si ut certo §. Nunc
videndum :: juncto Bartolo *in summario ff. Commoda-
ti. Prima regula est*; quando contractus fit in favorem 16
solius recipientis, ut fit in commodato, tunc ipse reci-
piens tenetur non solum de culpa lata, & levi, sed etiam
de levissima, textu expresso *in cit. cap. unic. de com-
modato* ibi: *Cum gratia sui tantum quis commodatum
accepit, de levissima etiam culpa tenetur*, & concordat
textus apertus *in leg.* Si ut certo, §. Nunc videndum,
&

& *leg.* In rebus, §. 1. *ff. de commodato*, & *leg.* Con-
tractus *de regul. juris*, & *leg.* 1. §. Is quoque *ff. de*
17 *actionibus*, & *obligationibus. Secunda regula est*; quan-
do contractus fit in favorem solius dantis, uti fit in de-
posito, tenetur recipiens, seu depositarius solum de do-
lo, & culpa lata; *argum. leg.* 1. *cod. de deposito*, &
cit. leg. Si ut certo §. Nunc videndum : : cum similibus.
18 *Tertia regula est*; quando contractus fit in favorem
utriusque, scilicet, & dantis, & recipientis, ut fit in
pignore, venditione, locatione &c. tunc præstatur so-
lum culpa lata, & levis, non autem culpa levissima; *arg.
cit. leg.* Si ut certo §. Interdum *ff. commodati.*
19 ☞ Solet communiter culpa dividi in *latam*, *levem*,
20 & *levissimam.* At plerique errant in statuenda culpa
21 lata, culpa levi, & culpa levissima. Nec perpetua est ea,
quæ *ab Auctore num.* 116. & *plur. seq.* tum ab aliis in-
culcatur doctrina de præstatione culpæ pro modo utili-
tatis perceptæ secundum *leg.* 5. *ff. commodati.* Stryk. *in
usu modern. Pandect. lib.* 3. *tit.* 6. §. 12. Bohemer. *in*
22 *introduct. in jus digest. lib.* 13. *titul.* 6. *num.* 17. La-
tior verò est hæc materia ut intra cancellos hujus addi-
tionis coarctari queat. Vide pro re nata Jacobum Gotho-
fredum *in leg.* 23. *ff. de regul. jur.* & Frider. Esajam
Puffendorf. in commentatione peculiari, eaque præstan-
tissima *de culpa*, Lemgoviæ 1741. typis excusa. (Vid. per
singulos contractus, præcipue *verb.* Commodatum: ibi-
que *l.* 3. *t.* 3. *p.* 5. 11. *tit.* 33. *p.* 7.)☞

CULTUS DISPARITAS.

Vide *verb.* Impedimenta matrimonii *art.* 1. *à n.* 91. *ad* 97.

CULTUS SANCTORUM.

Vid. *verb.* Veneratio Sanctorum.

CURA, CURATOR.

Vide *verb.* Tutela, Tutor.

CUSTODES CONDUCTI ad impedienda damna.

Vid. *verb.* Locatio *num.* 10. 11. & *verb.* Restitutio *art.* 1. *num.* 70. & 71.

FINIS.